

Usustavljenost hrvatskoga strukovnog nazivlja – potreba i izazov

(Lana Hudeček, Milica Mihaljević /u suradnji s Brunom Nahodom/: *Hrvatski terminološki priručnik*, IHJJ /NZZ, Zagreb, 2009.)

Hrvatski su terminološki priručnik osmislile i napisale autorice Lana Hudeček i Milica Mihaljević u suradnji s Brunom Nahodom, koji je autor poglavlja o terminološkoj bazi. Priručnik je nastao u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu u sklopu projekta Hrvatsko strukovno nazivlje – projekt koordinacije (STRUNA)¹ koji financira Nacionalna zaklada za znanost. Temeljno načelo od kojega su autorice pošle pri osmišljavanju terminološkoga priručnika, oslanjajući se na svoj dugogodišnji leksikografski rad te znanstveno bavljenje standardnojezičnom, normativnom i terminološkom problematikom, jest povezanost stručnjaka pojedinih struka i jezikoslovaca. Stoga je *Hrvatskomu terminološkom priručniku* potrebno ponajpri-

je pristupiti kao knjizi koja će pomoći suradnicima na projektu STRUNA, posebno stručnjacima različitih struka kako bi na jednostavan i sustavan način prikupili i predstavili svoje znanje. Isto tako, praktična je vrijednost *Hrvatskoga terminološkog priručnika* što se u njemu s jezikoslovnoga, u prvome redu leksikološkoga, leksikografskoga i standardološkoga gledišta raspravlja o najvažnijim problemima koji se tiču sustavne obradbe strukovnoga nazivlja, važnoga dijela standardnoga jezika kao cjeline.

Knjiga ima 134 stranice i podijeljena je u devet glavnih poglavlja. U uvodnome su poglavlju autorice ukratko objasnile nazive *nazivlje*, *nazivoslovlje*, *terminologija* i *naziv* te prednost dale hrvatskim nazivima *naziv* (umjesto *termin*): „riječ ili skupina koja se upotrebljava u određenome znanstvenom, tehničkom ili umjetničkom području“ (11) te *nazivlje* (umjesto *terminologija*): „1. skup znanstvenih i stručnih naziva, 2. skup naziva određenoga područja“ (11). Umjesto domaćeg naziva *nazivoslovlje* prednost daju nazivu *terminologija* zbog uvriježenosti i mogućnosti tvorbe izvedenica (*terminolog*, *terminološki* itd.). Poglavlja koja slijede nakon uvodnoga deskriptivnoga su i savjetničkoga sadržaja. U drugome poglavlju – *Osnovni terminološki pojmovi i nazivi* – objašnjeni su opći i najvažniji leksikološki i leksikografski pojmovi koji vrijede za sve jedinice jezika kao sustava znakova, a autorice su na pri-

¹ Glavni je cilj projekta uspostava sustava koordinacije terminoloških djelatnosti, tj. usustavljanje nazivlja svih struka u Hrvatskoj, što podrazumijeva povezivanje načela i zahtjeva pojedinih struka s normativnim načelima hrvatskoga standardnog jezika te izgradnju ujednačenoga nazivlja kao bitno uporište za opstojnošću hrvatskoga jezika koji će pristupom Republike Hrvatske Europskoj uniji postati jednim od njezinih službenih jezika.

mjerima hijerarhijskih i rodnih odnosa s područja glazbe (glazbala), medicine (bolesti: tumori i leukemija) i geometrije (likovi) objasnile njihovu ulogu u razumijevanju i oblikovanju terminološkoga podsustava unutar jezičnoga sustava (definicija, jednoznačnost, višeznačnost, homonimija, sinonimija, antonimija). U trećemu i četvrtomu poglavlju knjige raspravlja se o odnosu znanstvenoga nazivlja i funkcionalnih stilova standardnoga jezika te načinu nastanka novih naziva. Nazivlje primarno pripada znanstvenomu funkcionalnom stilu, ali, budući da oni nisu mononimni, postoji više označilaca jednoga pojma koji se susreću i u ostalim funkcionalnim stilovima, a posebnu vrijednost imaju znanstveni žargoni koji ne pripadaju standardnomu jeziku.

U petome se i šestome poglavlju pregledno i jasno donose osnovna terminološka načela u oblikovanju naziva standardnoga jezika koji mora biti u skladu s najnovijim postignućima znanosti i tehnike te u skladu s normom hrvatskoga standardnog jezika. Navodi se sedam osnovnih terminoloških načela na osnovi kojih bi trebalo normirati nazivlje i koja „omogućuju da se ne normira napačet, prema osobnomu intuitivnom jezičnom osjećaju“ (70): domaće riječi imaju prednost pred stranim; nazivi latinskoga i grčkoga podrijetla imaju prednost pred nazivima preuzetim ih engleskoga, francuskoga, njemačkoga itd.; prošireniji naziv ima prednost

pred manje proširenim; naziv mora biti usklađen sa standardnojezičnim sustavom; kraći nazivi imaju prednost pred duljim; prednost imaju nazivi od kojih se lakše tvore tvorenice; treba izbjeći nazive koji unutar jednoga terminološkog sustava imaju više značenja. Međutim, autorice su istodobno svjesne da nije moguće uvijek pridržavati se svih načela te da se, osobito u praksi, sukobljuju prvo načelo o prednosti domaćih riječi nad stranim, treće načelo o prednosti proširenijih naziva – upravo zbog činjenice da su nazivi stranoga podrijetla često prošireniji od domaćih – te peto načelo da kraći naziv ima prednost pred dužim. Autorice napominju da je prvo načelo krovno načelo temeljem kojega se u pravilu u takvim slučajevima prednost daje domaćemu nazivu.

U sedmome su poglavlju, što mu daje posebnu vrijednost, možda i prvi put sustavno u domaćoj literaturi ukratko i pregledno definirane sve vrste leksikografskih priručnika (rječnik, enciklopedija, leksikon) te uspostavljena razlika između leksikografije kao jezikoslovne grane koja popisuje i tumači riječi kojega jezika i terminografije kao jezikoslovne grane koja popisuje i tumači nazive koje struke, a sustavno su popisane i opisane sve sastavnice koje mora sadržavati rječnički članak kao skup obavijesti o leksičkoj jedinici, tj. natuknici.

S obzirom na to da *Hrvatski terminološki priručnik* primarno slije-

di izradu terminološke baze, osmo poglavlje koje je sastavio Bruno Nahod ukratko opisuje relacijski model baze podataka te “unutarnja” obilježja baze podataka (upravljanje podacima u bazi, SQL – uobičajeni jezik baze, TEI P⁵ i TBX³ – smjernice za obilježivanje teksta u digitalnome rječniku) na osnovi kojih nastaju “vanjski”, tj. vidljivi elementi baze potrebni korisniku za unos podataka. Baza projekta Hrvatsko strukovno nazivlje – STRUNA sadržava sljedeće podatke: naziv, gramatički blok, oznaku strukovnoga područja i potpodručja, oznaku statusa natuknice, istoznačnice, suprotnice, istovrijednice, definiciju, podnatuknice, kraticu, primjer, izvor, napomene.

U knjizi se u završnome poglavlju donose tipične jezične pogreške na svim jezičnim razinama (pravopisnoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj) na koje projektni suradnici trebaju paziti te sve podatke u bazi oblikovati u skladu s praksom hrvatskoga standardnog jezika.

Premda je jedna od ključnih zadataka projekta *Hrvatsko strukovno nazivlje – projekt koordinacije* uspostaviti nazivlje svih struka prema pravilima hrvatskoga jezika pa je i *Hrvatski terminološki priručnik* koncipiran u tome smjeru, s obzirom na širinu zastupljenoga gradiva *Hrvatski terminološki priručnik* otvara brojne

aspekte (logičke, rodne, pojmovne) proučavanja i leksikografske obradbe nazivlja, što, zapravo, dobro pokazuje da uloga jezikoslovne prakse i jezikoslovaca koji surađuju sa stručnjacima pojedinih struka nije samo lektorsko-savjetodavna, temeljena na načelu kako valja, a kako ne valja pisati, nego mnogo složenija.

Konačno, *Hrvatski terminološki priručnik* ponajprije je potrebno promatrati iz perspektive stručnjaka različitih područja koji svoje znanje o pojmovima iz struke kojom se bave trebaju svesti u leksikografske okvire. U priručniku, pisanome jasnim znanstvenim funkcionalnim stilom, na pregledan su način povezane leksikografska i terminografska praksa te on usmjerava sve koji se bave terminografijom prema sustavnim rješenjima, a upravo je sustavnost obilježja koje često nedostaje strukovnim rječnicima.

Stoga, iako je *Hrvatski terminološki priručnik* namijenjen suradnicima STRUNE koji nazivlje upisuju u terminološku bazu, sadržajem nadilazi projektne zahtjeve te može slobodno dobiti epitet općega leksikografskog i terminografskog priručnika.

Goranka Blagus Bartolec

² Text Encoding Initiative

³ Term Base eXchange